

Kovács Andrea

Szekvenciák a középkori Magyarországon — II.

Liturgikus alkalmazás

A szekvenciák liturgikus helyéről, konkrét ünnephez rendeléséről vagy a *prosarium*-ban szereplő rubrikák, vagy a korpuszban megjelenő incipitek adnak tájékoztatást. Az esetek többségében — a szanktoráléban szinte mindig — pontosan meghatározható, hogy egy adott tételt milyen ünnepre szántak. Leggyakrabban két helyen szűkszavúak az utalások: a húsvéti időszak *prosa*-inál, ahol az egymást követő tételek elején a nap egyértelmű megjelölése nélkül többnyire csupán a *De resurrectione Domini* rubrika olvasható, valamint a *commune sanctorum*-ot követő Mária-tételeknél, melyeknek felirata az ádventi és húsvéti időszak darabjainak kivételével pusztán *De beata Virgine*. Léteznek-e az egyes püspökségekre határozottan jellemző, konkrét napokra előírt tételjelölések? Ha egy ünnepre több eltérő szekvenciát tartalmaznak forrásaink, kimutatható-e az egyházmegyére jellemző választás? Találunk-e bármiféle utalást a húsvéti és a Mária-tételek pontos liturgikus alkalmazására?

Kovács Andrea egyházzenetörténész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzenei Kutatócsoportjának vezetője.

Ádvent

A legtöbb magyar szekuláris és szerzetesrendi kéziratos forrásban a *Mittit ad Virginem* tétel *De beata Virgine in Adventu Domini* felirattal szerepel,¹ s a nyomtatványokban is hasonló megjelölést kap.² A rubrika alapján ezek a források a szekvenciát minden valószínűség szerint az ádventi időszakban Máriáról mondott votív misékre, és nem a vasárnapiakra szánták. Ugyanakkor a zágrábi szerkönyvekben a tételnek más liturgikus asszignációja is felbukkan. Meglepő módon nem szombati, hanem vasárnapi Mária-misékre írja elő a püspökség néhány XIV. századi kéziratos forrása, valamint az egyházmegye 1511-ben nyomtatott misekönyve: *Infra tempora Adventus Domini in missis benedictae Mariae diebus dominicalibus*.³ Ennek alapján azt feltételezhetjük, hogy vasárnap

¹ Esztergom, pálosok: A-GÖ 107, H-Bn 94, H-Bn 218, H-Bn 220, H-Bn 377, H-Bn 435, H-Bn Fol. lat. 3522, H-Bu A 114, H-Bu A 115, H-Efkő I. 20, RO-AJ R II. 134, SK-BRm EL 18, TR-Itks 60, TR-Itks 68, US-NYpm M.A.G.7. Felvidék: H-Bn 92, H-Bn 395, H-Efkő I. 3, RO-AJ R I. 23, SK-BRk 67, SK-Sk Mus 1. Erdély: H-Bn Fol. Lat. 3815, RO-AJ R IX. 57, RO-BRbe I. F. 67, RO-Sb 595, RO-Sb 665, MissGyer, MissHel. Zágráb: A-Su M.III.23, HR-Za III.d.23, HR-Zk 355, HR-Zu MR 26. Szerzetesrendi: PL-GNd 150.

² MissStrig 1484, 1490, 1493, 1498/2, 1500, 1503, 1508, 1511/2, 1512, 1513, 1514, 1518, MissPer, MissUlt 1480, OrdStrig (*De beata Virgine Mittit ad Virginem vel Salve porta*).

³ HR-Za III.d.182, HR-Za IV.c.59, HR-Zu MR 133, MissZag 1511.

(és talán mindennap) két misét mondtak: egyet Máriáról (*Rorate*), a másikat pedig a napról. A XV. század végi ordináriuskönyvek már egyértelműen az ádventi vasárnapok tételeként és nem időszakai Mária-szekvenciaként jegyzik a darabot.⁴ Ugyanakkor ennek megfelelő előírásra csupán egyetlen nyomtatott esztergomi misszáléban bukkantunk.⁵ Nem tudni, milyen megfontolásból változtatták meg a tétel liturgikus helyét az ordináriuskönyvek, hiszen ha vasárnap szólalt meg, mint Zágrábban, akkor sem a napi, hanem a Mária-misében. Mindenesetre mindeddig nem találtunk példát hasonló eljárásra külföldön sem, ahol az esetek legnagyobb részében szintén ádventi Mária-tételként vagy Gyümölcsoltó Boldogasszony szekvenciájaként utalnak a darabra.⁶ Még tovább megy egy XV. századi zágrábi kézirat, amikor a tétel használatát az ádventi vasárnapok mellett a hétköznapiakra is kiterjeszti.⁷

A *Mittit ad Virginem* liturgikus elhelyezésétől kissé különbözik a *Salve porta perpetuae lucis fulgida* tételé, mely bár valamennyi hagyományban ismert volt, a *Mittit ad Virginem*-hez hasonló gyakorisággal csak a zágrábi szerkönyvekben jelenik meg. Ennek magyarázata a tétel minősítésében rejlik. A darab csak néhány forrásban szerepel Mária-szekvenciaként,⁸ a kéziratok többsége, melyek szinte kivétel nélkül zágrábi eredetűek, az ádventi vasárnapokra írja elő.⁹ Ez a kiemelt liturgikus elhelyezés, mely a zágrábi missale notatum tanúsága szerint legkésőbb a XIII. század első felére rögzült, magyarázhatja a tétel szilárd és állandó jelenlétét a zágrábi püspökség szerkönyveiben. A szekvencia viszonylag kis számú kéziratot esztergomi forrása alapján nem meglepő, hogy egyetlen nyomtatott Missale Strigoniense sem közölte prosariumában a tételt, ugyanakkor a zágrábi misekönyvön kívül a pálos, a pécsi, az egri és az ultramontán nyomtatvány felvette készletébe, ráadásul a zágrábival megegyező liturgikus szerepben.¹⁰ A külföldi forrásokban a tétel elhelyezése igen változatos.

⁴ H-Bu Cod. lat. 73: *Usque ad Nativitatem Domini omnibus diebus dominicis*. OrdStrig: *In prima dominica de Adventu Domini prosa: Mittit ad Virginem, semper diebus dominicis in Adventu*. Az esztergomi ordinárius december 23-ára (*In vigilia vigiliae Nativitatis Domini*) is ezt a szekvenciát írja elő.

⁵ MissStrig 1498/1: *Dominica prima in Adventu: Mittit ad Virginem. Haec prosa semper diebus dominicis in Adventu dicitur*.

⁶ Lásd: AH 54:296: *In Annuntiatione beatae M. V.*

⁷ HR-Zu MR 46: *Sequitur tempore Adventus Domini diebus dominicalis prosa et ferialibus*.

⁸ H-Bn 94, H-Bn Fol. lat. 3522, SK-BRM EL 18, US-NYpm M.A.G.7. További öt forrásnál (H-Bn 172a, H-Bn 395, HR-Zu MR 191, RO-AJ R IX. 57, SK-Sk Mus 1) a rubrika alapján (*In Adventu*) nem állapítható meg, hogy az időszakai Mária-, vagy az ádventi vasárnapok miséire szánták-e a tételt.

⁹ A-GÖ 107, A-GÜ 1/43, A-Su M.III.23, HR-Za III.d.23, HR-Za III.d.182, HR-Zk 355, HR-Zu MR 13, HR-Zu MR 26, HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, PL-GNd 150, TR-Itks 68: *De Adventu dominicis diebus*. Szendrei J. 2005, 218 és 313 szerint a tétel mind a zágrábi (A-GÜ 1/43), mind az esztergomi (SK-BRM EL 18) missale notatum-ban időszakai Mária-szekvencia. Ez igaz az esztergomi misekönyv esetében, ahol a tétel felirata *In Adventu Domini de beata Virgine*, nem helytálló viszont a zágrábiéban, mely ádvent első vasárnapjának miséjébe illesztve az *Ostende nobis Alleluja* és az evangélium között közli a szekvencia szövegét.

¹⁰ MissZag 1511, MissPaul 1514, MissQuin 1487, MissQuin 1499, OrdAgr, MissUlt 1480: *Prosa dominicalis in Adventu*. A külföldi nyomtatványok közül eddig csak egyetlen misekönyvben találtuk meg a szekvenciát: MissLüt 1502: *In aurora, In Purificatione*.

Előfordul karácsony, valamint ádvent 4. vasárnapjának szekvenciájaként, de leggyakrabban Mária-ünnepek (*Purificatio, Annuntiatio, Assumptio*) tételeként jelenik meg.¹¹ Teljességgel szokatlan és további kutatást igényel a darab erdélyi graduáléban található asszignációja, *In summa missa felirata*.¹²

További négy időszak Mária-szekvenciát tartalmaznak forrásaink. A hazai szerkönyveinkben rendkívül ritka *Missus Gabriel de caelis*-t csupán egyetlen XVIII. századi szekvencionálénk jelöli ádventi tételként, a többi Mária votív miséire írja elő.¹³ A szinte minden magyarországi forrásban szereplő, leggyakrabban szűkszávuán csak *De beata Virgine* rubrikával jelzett *Verbum bonum et suave* a zágrábi szerkönyvekben ádventi, míg a nyomtatott pécsi misekönyvben nyári Mária-szekvencia.¹⁴ Három zágrábi misszálé¹⁵ még két, mindeddig kizárólag magyar forrásokból adatolt Mária-tétel liturgikus helyére vonatkozóan szolgál információval. A *Collaudemus venerantes nostri regis adorantes*-t ádventi ünnepnapok, valamint András apostol oktavájának Mária-miséire,¹⁶ míg az elsőként a Pray-kódexben megjelenő *Mira mater exstitisti*-t a vízkereszt és hetvenedvasárnap között bemutatott votív misékre jegyzik.¹⁷

Karácsonyi időszak

Bár nem teljesen egységes, mégis viszonylag szilárdnak és általánosan elterjedtnek mondható a három karácsonyi mise szekvenciaelosztása. Forrásaink legtöbbje még a középkor végén is a *Grates nunc omnes reddamus, Natus ante saecula Dei filius, Eia recolamus laudibus piis digna* tételeket jelöli ki az éjféli, a hajnali, illetve a gajmiseré.¹⁸ A nyomtatványok közül az esztergomi misekönyvek

¹¹ AH 7:123: *In Assumptione BMV*. AH 53:188: *De beata Maria V*.

¹² H–Bn Fol. lat. 3815. A forrás három karácsonyi miséjének szekvenciabeosztása nem rekonstruálható a prosarium rubrikái alapján: *In summa missa: Salve porta perpetuae lucis fulgida, In natali Domini: Grates nunc omnes reddamus, felirat nélkül: Eia recolamus laudibus piis digna*.

¹³ SK–BRm EL 18 (*In Adventu de beata Virgine*), MissZag 1511 (*Interdum quoque infra tempora adventus Domini sequentia quae sequitur*), HR–Zu MR 6 (*Quandoque propter extraordinarium*), HR–Zu MR 52 (*Prosa adventualis*). Szendrei J. 2005, 316 csak az esztergomi missale notatum-ból idézi.

¹⁴ A–Su M.III.23, HR–Za III.d.23, HR–Za IV.c.59, HR–Zu MR 26, HR–Zu MR 133, MissZag 1511: *In missis benedictae Virginis Mariae infra tempora Adventus Domini festo sollemni vel supra occurrente Alleluia Post partum virgo*. MissQuin 1487, MissQuin 1499: *Prosa de beata Virgine per aestatem*.

¹⁵ HR–Za IV.c.59, HR–Zu MR 133, MissZag 1511.

¹⁶ *In missis benedictae Mariae Virginis infra tempora Adventus Domini in festivitibus simplicibus et in octavas beati Andreae apostoli Alleluia Prophetiae sancti praedicaverunt*. További forrásai: HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 52.

¹⁷ *Infra octavam et in octava Epiphaniae Domini et deinceps usque tempora LXX in missis gloriosae Virginis Mariae in festo simplici Alleluia Post partum sequentia Grates nunc omnes ut supra, quandoque autem ista, quae sequitur*.

¹⁸ Esztergom, pálosok: A–GÖ 107, H–Bn 94, H–Bn 215, H–Bn 216, H–Bn 219, H–Bn 220, H–Bn 435, H–Efkő I. 20, RO–AJ R II. 134, SK–BRm EL 18, TR–Itks 68, US–NYpm M.A.G.7. Felvidék: H–Bn 92 (*In summa missa Eia recolamus vel Natus ante saecula*), H–Bn 395, RO–AJ R I. 23. Erdély: RO–BRbe I. F. 67, MissHel. Zágráb: A–GÜ 1/43. Külföldről eddig csak két kéziratban (D–Bas Lit.

már csak a *Grates nunc omnes reddamus*-t tartalmazzák, a pálos, a pécsi és az ultramontán misszále azonban a kéziratok elrendezésével egyezően közli mindhárom tételt.¹⁹ Az esztergomi és az egri ordinárius —bár a *Natus ante saecula*-t elhagyja— az *Eia recolamus*-t megmenti azzal, hogy kiskarácsony ünnepére aszszignálja. Néhány szerkönyv eltér a központi szokásrendtől, amikor felcseréli a hajnali és a nagymise tételeit.²⁰

Jóval jelentősebb változtatással találkozhatunk viszont a zágrábi püspökség misekönyveiben, melyek közül a legkorábbi, a XIII. század első feléből származó missale notatum még a később általánossá váló tételrendet rögzíti. A XIV. századtól kezdődően a zágrábi forrásokban a hajnali misében énekelt *Natus ante saecula*-t felváltotta a *Laetabundus exsultet fidelis chorus* szekvencia, és ez az elrendezés (*Grates–Laetabundus–Eia*) még a nyomtatott misszáléban is helyet kapott.²¹ A *Laetabundus* használatát kiterjesztették a karácsony oktávjába eső vasárnapra és kiskarácsony ünnepére²² szemben a többi magyar püspökséggel, melyekben ezeken a napokon rendszerint a *Grates nunc omnes* szólalt meg.²³ Maga a szekvencia általánosan elterjedt a magyarországi forrásokban, de más liturgikus pozícióban. Leggyakrabban *De beata Virgine* felirattal szerepel,²⁴ ritkábban kiskarácsony prosájaként,²⁵ a peremvidéki (Erdély, Felvidék) szerkönyvekben pedig Gyertyaszentelő Boldogasszony miséjének tételeként.²⁶ Kivételesnek tekinthető egy magyarországi úti misekönyv, melynek felirata adventi Mária-szekvenciaként jegyzi a *Laetabundus*-t.²⁷

Mi lehetett a forrása a zágrábi tételrendnek? Fellelhetők-e magyar vagy külföldi párhuzamai? Hazai egyházmegyes szerkönyveink egyike sem ismeri a három karácsonyi mise zágrábi szekvenciaelosztását. A magyarországi rendi források közül a ferencesek a karácsonyi időszakban kizárólag a *Grates nunc*

Hs. 22, D–Kl Theol. Quarto 5) és két nyomtatványban (MissBrand 1494, MissHavel 1489) találunk azonos tételosztást.

¹⁹ MissPaul 1514, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissUlt 1480.

²⁰ Esztergom: H–Bn 91, H–Bn 218, H–Bn 222. Felvidék: H–Efkő I. 3, RO–AJ R I. 96. Erdély: RO–AJ R I. 24, RO–Sb 595, MissGyer. RO–AJ R I. 24: Bár az *Eia recolamus*-szal véget ér a kódex és a szekvencia végén csak a következő tétellel utaló *Ad summam missam* rubrika olvasható, mégis feltételezhető, hogy a harmadik karácsonyi prosa a *Natus ante saecula* lehetett.

²¹ A–Su M.III.23, HR–Za III.d.23, HR–Za III.d.182, HR–Za IV.c.59, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 13, HR–Zu MR 26, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511.

²² A–Su M.III.23, HR–Za III.d.23, HR–Zu MR 26, HR–Zu MR 133, PL–GNd 150: *Infra octavam in missa dominicali et in die sancto Circumcisionis Domini*.

²³ Lásd például: kiskarácsony: A–GÖ 107 (*In summa missa*), HR–Zk 355, US–NYpm M.A.G.7; oktáva: A–GÖ 107, H–Bn 92, H–Bn 216, H–Bn 219, H–Bn Fol. lat. 3522, H–Bu Cod. lat. 73.

²⁴ A–GÖ 107, H–Bn 94, H–Bn 215, H–Bn 216, H–Bn 218, H–Bn 219, H–Bn 220, H–Bn 222, H–Bn 435, H–Bn Fol. lat. 3815, HR–Zk 355, RO–AJ R I. 96, RO–AJ R II. 134, RO–AJ R IX. 57, SK–BRm EL 18, SK–Sk Mus 1, TR–Itks 68, CantCsik, MissHel.

²⁵ A–GÖ 107, A–GÖ 234: *In prima missa*, H–Bn 92, H–Efkő I. 20, RO–AJ R I. 23, US–NYpm M.A.G.7 (a prosariumban *In Circumcisione* felirat, a korpuszban az ünnepnél *Grates nunc omnes* rubrikázva).

²⁶ Erdély: RO–BRbe I. F. 67, RO–Mbe s. sign., RO–Sb 595, RO–Sb 665, RO–Sb 759, MissGyer. Felvidék: H–Bn 92, H–Bn 172a, H–Efkő I. 3.

²⁷ H–Bn 435: *De domina nostra in Adventu*.

omnes tételt használták.²⁸ Felmerülhet a domonkosok hatása, akik az egyházi évek ebben a szakaszában csak a *Laetabundus* szekvenciát írták elő, ám eltérő liturgikus funkcióban. A három karácsonyi mise közül az éjfélin és a hajnalin nem, csak a nagymisén énekeltek prosát. Ugyanez a tétel szólalt meg karácsony oktávjában, valamint vízkereszt és Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén.²⁹ Tételkészletükből hiányzott viszont a *Grates nunc omnes* és az *Eia recolamus*. A zágrábival teljesen megegyező beosztást egyetlen, az egyházmegye területén lévő ágostonos kanonoki kolostornak készült misekönyvben találunk.³⁰ Mivel ágostonos rendi liturgia nem volt, a kanonokok házanként egyedi úzust alkalmaztak, ahogyan a bencések is. Szekvenciaválasztásuk jellemző példája a központosítást nélkülöző rendi hagyományok egyházmegyes beágyazottságának. Bár a *Laetabundus* karácsonyi prosaként megjelenik külföldi forrásokban is,³¹ a zágrábi tételösszeállítással azonosat mindeddig nem találtunk.

A központi tételre rendezés — melynek legkorábbi dokumentuma a XIII. század első feléből való — egy-egy darabját elhagyja néhány későbbi kódexünk.³² Sajátos és hazai szerkönyveink között egyszeri beosztást tartalmaz a szekvenciákra utaló legelső forrásunk, a XI. század végi Hartvik-pontifikále (*Natus–Eia–Grates*).³³

Húsvéti időszak

Forrásaink viszonylag bőséges készletet közölnek a húsvéti időszakra. A húsvétvasárnapi mise tétele leggyakrabban a *Victimae paschali laudes*, amelyet a zágrábi szerkönyvek az ünnep nyolcadára is előírnak,³⁴ néhány pálos kódex pedig az oktáva mellett a húsvéti vasárnapokra is kiterjeszti használatát.³⁵ A Futaki graduále hétköznapokra asszignálja,³⁶ az erdélyi szász források pedig Szűz Mária és a húsvéti időszak szentjeinek miséire.³⁷

²⁸ H–Bu Cod. lát. 123, GradCsik.

²⁹ RO–AJ R I. 25, RO–AJ R I. 50: *In Nativitate Domini [ad maiorem missam] et duobus diebus sequentibus et in Epiphania et in Purificatione.*

³⁰ PL–GNd 150. A forrásról lásd: Szendrei J. 2003/2004.

³¹ AH 54:5.

³² TR–Itks 60: *Grates–nincs–Eia*. RO–Sb 665: *nincs–Natus–Eia*. RO–Sb 759: *nincs–nincs–Grates*.

³³ HR–Zu MR 165.

³⁴ A–Su M.III.23, HR–Za III.d.23, HR–Za III.d.182, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 13, HR–Zu MR 26, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170: *In die sancto Resurrectionis dominicae et in eius octava*. Egy szépségi misekönyv (H–Bn 92) szintén rubrikázza az oktáva napjain.

³⁵ A–GÖ 107, A–GÖ 234: *In festo Resurrectionis Domini per octava et dominicis diebus usque ad Ascensionem*. H–Efkö I. 20: a korpuszban vasárnapokon rubrikázza.

³⁶ TR–Itks 68: *De Resurrectione Domini ferialis*.

³⁷ RO–BRbe I. F. 67: *De beata Virgine post Pascha*. RO–Sb 759: *Sancti Ambrosii, Tiburtii et Valeriani, Vitalis martyris, Philippi et Iacobi apostolorum, Sigismundi regis, Floriani, Gothardi, Stanislai*. Továbbá H–Bn 92: *Adalberti martyris prosa propria vel Victimae paschali; Georgii martyris Plausu chorus vel Victimae paschali*.

Hasonlóan változatos az általában csak *De resurrectione Domini* feliratot kapó *Mundi renovatio* tétel elhelyezése. Ha konkrétabb megjelölés szerepel, akkor hol az oktáván, hol a húsvéti vasárnapokon, hol a hétköznapokon, hol a hétfőn, hol pedig a szentek ünnepein találjuk.³⁸ Jóval egységesebb viszont a *Mane prima sabbati* szekvencia alkalmazása. Bár egy-egy forrás húsvéthétfőre, illetve -keddre jelzi,³⁹ a szerkönyvek legtöbbször *De beata Virgine* vagy *Sabbatis diebus* rubrikával a szombati Mária-misékre utalja.⁴⁰ A Futaki graduále kissé sajátos megoldással él, amikor a prosát vasárnap Mária-tételként jegyzi: *De beata Virgine dominicis diebus post Resurrectionem Domini*.⁴¹ A forrásainkban általánosan elterjedt, pontos liturgikus meghatározással viszont csak Zágrábban⁴² szereplő *Virgini Mariae laudes ... O beata domina* Mária-tétel asszignációja — Gyertyaszentelőtől húsvét ünnepéig— igen meglepő az Eligius-kódexben, hiszen nehezen értelmezhető másként, mint böjti (!) szekvenciaként, ami több mint szokatlan.⁴³

Minden magyar tradícióban megtalálható a *Surgit Christus cum trophaeo*, melynek liturgikus helyét a zágrábi forrásokon kívül csupán két brassói graduále határozza meg közelebről: Szűz Máriáról, illetve pénteki napokon.⁴⁴ A magyar területen nem túl gyakori, de általánosan ismert *Gaude mater Virgo Christi* Zágrábban fehérvasárnaptól pünkösdig, a nyomtatott pálos misekönyvben Mennybemeneteltől pünkösdig használatos Mária-szekvencia.⁴⁵

A zágrábi misszálék több, csak erre az egyházmegyére jellemző tételt őriztek meg. Külföldi szerkönyvekben rendkívül ritka a *Stabat iuxta Christi Crucem* Mária-tétel, melynek első ismert forrása a püspökségnek egy XIV. század

³⁸ H–Bn 218: *In octava Paschae*. H–Bn 216, H–Bn 395, MissGyer, MissStrig 1498/1, MissStrig 1493: *Tempore paschali dominicalibus diebus*. H–Bu Cod. lat. 73: *Tempore paschali diebus ferialibus*. H–Bn 172a: *Tempore paschali feriatibus vel dominicis diebus*. OrdAgr: *Secundis feriis usque Ascensionis Domini*; *In vigilia Ascensionis Domini*. MissPaul 1514: *Sequentia dominicis diebus et festiuis inter Resurrectionem et Ascensionem dicenda ubi propria non habetur*. H–Bn Fol. lat. 3522: *Eodem tempore de sanctis*.

³⁹ H–Bn 92: *feria secunda*. H–Bn 215: *feria tertia*.

⁴⁰ H–Bn 92, H–Bn 172a, H–Bn 218, H–Bn 220, SK–Sk Mus 1: *De beata Virgine*. H–Bn 92, H–Bn 219, H–Bn 395: *Sabbatis diebus*. OrdAgr: *Beatae Virginis tempore paschali prosa Virgini Mariae laudes vel Mane prima sabbati*. OrdStrig: *Quando O decus servatur Mane prima vel Virgini Mariae laudes*.

⁴¹ TR–Itks 68.

⁴² HR–Za IV.c.59, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511: *Infra octavas Resurrectionis Domini et deinceps usque dominicam proximam ante festum Ascensionis Domini occurrente festo sollempni et supra in missis benedictae Virginis Mariae*.

⁴³ H–Bn 377: *A Purificatione usque ad festum Paschae de beata Virgine*.

⁴⁴ RO–BRbe I. F. 67: *De nostra domina*. RO–Sb 759: *Sextis feriis Paschae*.

⁴⁵ HR–Za IV.c.59, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511: *In missis benedictae Virginis Mariae ab octavis Resurrectionis dominicae usque festum Pentecostes diebus festiuis et simplicibus sabbatinisque et infra octavam Ascensionis Domini*. MissPaul 1514: *De beata Virgine inter Ascensionem Domini et Pentecosten*. További forrásai: A–GÖ 107, H–Bn 91, H–Bn 94, H–Bn 435, PL–GNd 150, SK–BRm EL 18, TR–Itks 68, CantCsik, MissUlt 1480. Az AH (46:134) csak két francia forrásból ismeri.

első feléből származó misekönyve.⁴⁶ Mindeddig kizárólag zágrábi forrásokból dokumentált, külföldön ismeretlen az *In ara Crucis hostiam*, melyet Mennybenetel ünnepéig a nagyon ritka *Laudes Salvatori*-divízióval, az *Illuxit dies quam fecit Dominus*-szal, valamint a *Surgit Christus cum trophaeo* tétellel váltokozva énekeltek.⁴⁷ Bár elvéve szerepel az esztergomi hagyományban is —ott húsvásárnap—, szintén Zágráb jellegzetessége a nyomtatott misekönyvben is megjelenő, húsvéti vasárnapokra rendelt *Rex regum Dei Agne*.⁴⁸ Annak ellenére, hogy a zágrábi misekönyvek szinte szóról-szóra ugyanazokat a meglehetősen hosszú rubrikákat tartalmazzák, mégsem határozható meg pontosan, hogy húsvét nyolcadában melyik tétel hangzott el. Ugyanis öt szekvenciát asszignálnak erre a hétre a források: *Victimae paschali laudes (In die sancto Resurrectionis dominicae et in eius octava)*, *In ara Crucis hostiam*, *Illuxit dies quam fecit Dominus*, *Surgit Christus cum trophaeo*, *Virgini Mariae laudes ... O beata domina (Infra octavas Resurrectionis Domini)*. Nem valószínű, hogy a misszálék készletet ajánlottak volna fel, amelyből szabadon lehetett választani. Ennek éppen a részletező rubrikák látszanak ellentmondani. Minden bizonytalansággal egy tételt énekeltek húsvétkor, három másikat a nyolcad első három napján (hétfő–szerda), mert ezek voltak a munkaszünettel kiemelt napok, és az ötödik maradt a nyolcad további napjaira.

A fennmaradó prosák közül a húsvétvasárnapra előírt *Laudes Salvatori voce modulemur supplici* fordul elő legtöbbször a magyar szerkönyvekben, melynek legkorábbi hazai feljegyzése a Pray-kódex rubrikájában olvasható.⁴⁹ A többi tétel elsődleges forrása a *Missale notatum Strigoniense*,⁵⁰ mely *Item alia* vagy *Item de Resurrectione Domini alia* felirattal a következő sorozatot közli a húsvétvasárnapi *Laudes Salvatori* után: *Mane prima sabbati, Pangamus Creatoris, Agni paschalis esu, Grates Salvatori, Laudes Deo concinat orbis, Victimae paschali laudes*, amit a *Rex regum Dei Agne* követ *In dominica post Resurrectionem* rubrikával. Bár külön erre utaló bejegyzés nem található a kódexben, talán mégsem alaptalan az a feltevés, hogy ezeket a szekvenciákat a nyolcad egyes napjaira szánták. Lehetséges, hogy ennek maradványát olvashatjuk egy XIV. századi pozsonyi misekönyvben, mely —bár csak két prosát közöl a sorozatból, azt is sorrendcserével— pontosan meghatározza a tételek liturgikus helyét: *Panga-*

⁴⁶ A–Su M.III.23, HR–Za III.d.23, HR–Za IV.c.59, HR–Zu MR 13, HR–Zu MR 26, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511: *In octava Resurrectionis Domini et deinceps pro tempore paschali in missis beatae Mariae Virginis*. Az AH (8:56) csak két külföldi forrásból ismeri.

⁴⁷ HR–Za III.d.182, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511: *Infra octavam Resurrectionis Domini et ab hinc ad festum Ascensionis sequentia alternatim cum sequentibus duabus*.

⁴⁸ SK–BRm EL 18: *In dominica post Resurrectionem*. H–Bn 94: *In octava Paschae*. HR–Za III.d.182, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511: *In dominicalibus diebus post octavas Paschae usque festum Ascensionis Domini*. További forrása: H–Bn 215.

⁴⁹ A–GÜ 1/43, H–Bn 91, H–Bn 92, H–Bn 94, H–Bn 215, H–Bn 220, H–Bn 435, H–Bn MNy 1, RO–AJ R II. 134, RO–BRbe I. F. 67, SK–BRm EL 18, MissGyer, MissHel.

⁵⁰ SK–BRm EL 18. Kiadva: MusDan 1.

*mus Creatoris: feria secunda, Mane prima sabbati: feria tertia.*⁵¹ Még egy Esztergomban őrzött misekönyvben bukkanhatunk hasonló eljárásra, melynek korpuszában ez a ciklus szerepel incipitekkel: hétfő: *Pangamus Creatoris*, kedd: *Agni paschalis esu*,⁵² szerda: *Laudes Deo concinat orbis*, csütörtök: *Grates Salvatori*, péntek: *Haec est sancta sollemnitas*, szombat: *Carmen suo dilecto*.⁵³

Bár leggyakoribb felirata (*De Sancto Spiritu*) nem egyértelműen a napot jelzi, mégis a *Sancti Spiritus assit nobis gratia* pünkösdvasárnap tétele, melyet néhány forrásunk az ünnep nyolcadára is előír.⁵⁴

A másik Szentlélek-szekvencia, a *Veni Sancte Spiritus* két liturgikus alkalmazásban is feltűnik. Egyik helye pünkösd oktávája, melynek minden napján, vagy csak meghatározott napokon énekelték.⁵⁵ A zágrábi szerkönyvekben most is egyéni megoldással találkozunk, amikor a *Veni Sancte Spiritus*-t a magyar forrásokban rendkívül ritka *Veni Spiritus consolator alme* tétellel váltakozva jegyzik.⁵⁶

Másik funkciójában az évközi vasárnapok tételeként hangzott el. Az erre vonatkozó előírás vagy a vasárnap számát adja, vagy a zsolozsma matutínumában olvasott históriákra utal: a legtöbb esetben arról van szó, hogy a zsolozsmában olvasott-énekel új históriák beiktatásainak kiváltságos vasárnapjain hangzott el ez a tétel.⁵⁷ Arra, hogy hogyan osztozott az évközi vasárnapokon a másik, valószínűleg magyar eredetű szekvenciával, az *Omnes una celebremus*-szal, ezen kívül kevés adat áll rendelkezésünkre. Egy pálos misszále szűkszavúan annyit közöl, hogy Szentháromság ünnepe után vagy ez, vagy az a prosa

⁵¹ H–Bn 215.

⁵² Szendrei J. 2005, 316 az esztergomi missale notatum-on kívül csak a sibeniki töredékről ismeri.

⁵³ H–Efkő I. 20. Radó P. 1973, No. 29. a forrást pozsonyi misekönyvként ismerteti, ám a részletesebb tartalmi elemzés olyan alapvető és lényegi eltéréseket mutat a központi hagyományhoz képest, melyek megkérdőjelezzik a misszále esztergomi, azon belül pozsonyi eredetét, és további kutatást igényelnek. A húsvét nyolcadára adott tételek közül kettő (*Haec est sancta sollemnitas*, *Carmen suo dilecto*) teljesen ismeretlen a magyar hagyományban. Ugyanezt a nyolcad hétköznapijaira rendelt sorozatot mindaddig csak egyetlen nyomtatványban találtuk meg: MissAugs 1510. Meg kell még jegyeznünk, hogy a misekönyv korpuszában rubrikával szereplő szekvenciák közül egyet sem közöl a forrás prosariuma.

⁵⁴ RO–Sb 759: *Per octavam*. OrdAgr: *Feria secunda et aliis diebus sequentibus infra octavam*. MissStrig 1498/1, OrdStrig: *Feria secunda, feria tertia*.

⁵⁵ RO–Sb 759: *Dominica infra octavam Ascensionis*. H–Bn 92, RO–BRbe I. F. 67: *Feria secunda de Sancto Spiritu*. HR–Za III.d.182, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170: *Infra octavam Pentecostes*. HR–Zk 355: *Ferialis*. H–Bn 219: *Feria tertia, quarta, sexta post Pentecosten*. MissStrig 1498/1: *Feria quarta, quinta, sexta, sabbato*. OrdStrig: *Feria quarta, sexta, sabbato*.

⁵⁶ HR–Za III.d.182, HR–Zu MR 133, MissZag 1511: *Infra octavam Pentecostes dicantur alternatim duae sequentes proximae sequentiae*. További forrásai: SK–BRm EL 18, TR–Itks 68.

⁵⁷ HR–Zu MR 170: *In dominica prima post festum sanctae Trinitatis*. TR–Itks 68: *Dominicalis in aestate et incipitur in octava sanctae Trinitatis sic canitur in nova historia*. MissQuin 1487, MissQuin 1499: *Dominicalis per aestatem in novis historiis*. OrdStrig: *Liber Regum, Liber Sapientiae, Liber Iob, Liber Tobiae, Liber Iudith, Liber Ezechielis*. TR–Itks 60: *In diebus dominicis*. MissUlt 1480: *Dominicalis*. H–Bn Fol. lat. 3522: *Dominica secunda post Epiphania*. MissStrig 1498/1: *Dominica prima aestatis post octavam Pentecostes, Dominica ix, xxii, xv, xvj, xxi*.

veendő.⁵⁸ Fgyelemreméltóbb az egri ordinárius rendelkezése, mely szerint a vízkereszt utáni első vasárnapon *Veni Sancte*, de a többin bőjtelőig az *Omnes una*, Úrnapja nyolcadát követő vasárnap *Veni Sancte*, majd ismét *Omnes una*, s ugyanígy a 11., illetve azt követő vasárnapokon.⁵⁹ A Futaki graduálén kívül csak zágrábi források tartalmazzák a harmadik, külföldön ismeretlen vasárnapi szekvenciát, az *In valle miseriae*-t. Néhány szerkőnyv sajátos megoldással a három tételt (*Veni Sancte*, *Omnes una*, *In valle miseriae*) vasárnaponként váltakozva rendezi,⁶⁰ míg mások a pünkösdit elhagyva, a vízkereszt utáni első, illetve második vasárnapra asszignálják.⁶¹

Mária-szekvenciák

Az ádventi és a húsvéti időszakon kívül Szűz Mária szekvenciáit a magyar szerkőnyvek rendkívül ritkán látják el a liturgikus alkalomra utaló rubrikákkal. Ez alól kivételt jelent Zágráb, ahol a hét minden napján az eltérő rangú ünnepekhez alkalmazkodva több tétel jelenik meg, gyakran a hozzá tartozó Alleluja címével együtt a következő elosztásban: vasárnap: *Hodiernae lux diei celebris in matris Dei*,⁶² hétfő: *Ave Virgo virginum, Regis mater et regina* (az *Ave sidus lux dierum* divíziója),⁶³ kedd: *Ave Virgo gloriosa Virgo mater gratiosa, Mariae praeconio*,⁶⁴ szerda: *Ave Virgo gloriosa caeli iubar mundi rosa, Te honorant superi* (a *Gaude mater luminis* divíziója),⁶⁵ csütörtök: *Salvatoris mater pia, Te collaudat*

⁵⁸ A–GÖ 107: *Dominica prima post Trinitatis Omnes una vel Veni Sancte.*

⁵⁹ OrdAgr: *Dominica prima post Epiphaniarum prosa Veni Sancte, sed in aliis dominicis diebus usque Septuagesimam prosa dicitur Omnes una. Dominica prima post octavas Corporis Christi Veni Sancte. Dominica secunda et etiam aliis dominicis diebus sequentibus usque Vidi Dominum exclusive Omnes una. In dominica vicesima prima prosa Veni Sancte, sed in sequentibus diebus dominicis dicitur Omnes una.*

⁶⁰ HR–Za III.d.182, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170: *In prima dominica post festum sanctae Trinitatis sequentia Veni Sancte Spiritus et emitte. In secunda dominica Omnes una. In tertia dominicalis sequentia In valle miseriae. In quarta dominica reincipie sequentiam Veni Sancte Spiritus ut supra et proseguere per ordinem ipsas tres sequentias dominicales reincipiendo quoties expedit usque prima dominica Adventus Domini exclusive.*

⁶¹ HR–Zu MR 13, HR–Zu MR 168: *Dominica prima post octavas Epiphaniae: Omnes una celebremus, dominica secunda post octavas Epiphaniae Domini: In valle miseriae iucundetur hodie.*

⁶² HR–Za IV.c.59, HR–Zu MR 46, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511: *In missis benedictae Virginis Mariae diebus dominicalibus et si festo aliquo fit officium a festo Pentecostes inclusive usque primam dominicam Adventus Domini exclusive.*

⁶³ HR–Za IV.c.59, HR–Zu MR 170, MissZag 1511: *Feria secunda qualibet pro tempore supra signato festo sollempni et supra occurrente Alleluia Salve dulcis o Maria continuetur sequentia. HR–Za IV.c.59, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511: In festo autem simplici vel infra octavam sollempnes eadem feria secunda in missis eiusdem benedictae Virginis ut praedicitur continuetur.*

⁶⁴ HR–Za IV.c.59, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511: *In feriali autem officio semper Alleluia Post partum virgo. Sed sequentia non dicitur feria tertia qualibet pro tempore ut supra festo sollempni et supra occurrente Alleluia O consolatrix pauperum. In festo autem simplici vel infra octavam sollempnes eadem feria tertia.*

⁶⁵ HR–Za IV.c.59, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511: *Feria quarta qualibet pro eodem tempore ut supra in festo sollempni. HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511: In festo autem simplici vel infra octavam sollempnes eadem feria quarta.*

caelestis curia,⁶⁶ péntek: *Salutis exordium, Florens lesse virgula*,⁶⁷ szombat: *Caeli quondam roraverunt, Iubilemus in hac die, Imperatrix gloriosa*.⁶⁸ Az összeállításból csak egy-két tétel bukkan fel Zágrábon kívül, négyet pedig (*Te honorant superi, Te collaudat caelestis curia, Florens lesse virgula, Caeli quondam roraverunt*) egyetlen külföldi forrás sem tartalmaz. Abból, hogy Zágráb a hét minden napjára kijelöl szekvenciákat, talán jogosan következtetünk arra, hogy a nap miséjén kívül mindig bemutattak egy másikat Mária tiszteletére még akkor is, ha az adott napon éppen Mária-ünnep volt. Ezt a feltételezést megerősíti a Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepének prosájához tartozó rubrika. Míg a források legnagyobb része egyszerűen *De Purificatione* megjelölést használ a *Concentu parili* tételhez, addig Zágrábban sokatmondó és egyértelmű utasítás olvasható: *In festo Purificationis Virginis gloriosae Mariae sequentia in prima missa [!] Laetabundus ut supra in Nativitate Domini. In missa autem maiori Concentu parili*.⁶⁹ A húsvéti időszakra közzétett Mária-tételeknek is hasonló lehetett a funkciója. A *Virgini Mariae laudes ... O beata domina*-t a fényeshétre és az áldozócsüörtötököt megelőző vasárnapig előforduló ünnepnapokra szánták.⁷⁰ A *Stabat iuxta Christi Crucem* fehérvasárnap és általában a húsvéti idő Mária-tétele.⁷¹ A *Gaude mater Virgo Christi* húsvét oktávjától pünkösdig ünnep- és köznapokon, szombati napokon, valamint Mennybemenetel nyolcadában hangzott el.⁷²

⁶⁶ HR-Zu MR 170, MissZag 1511: *Feria quinta qualibet pro eodem tempore Alleluia Salve decus angelorum Salvatoris orbis continuetur*. HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, MissZag 1511: *In festo autem simplici vel infra octava sollemnes Alleluia Virga lesse floruit continuetur*.

⁶⁷ HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, MissZag 1511: *Feria sexta qualibet pro tempore ut supra Alleluia Dulcis mater dulci nato continuetur. In festo autem simplici vel infra octavam sollemnes Alleluia Virga lesse continuetur*.

⁶⁸ HR-Zu MR 46, HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, MissZag 1511: *Sabbato quolibet pro tempore ut supra in missa de Mane Alleluia Virga lesse continuetur*. HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, MissZag 1511: *In missa autem maiori. A Iubilemus in hac die* tételt Szendrei J. 2005, 317 csak az esztergomi missale notatum-ból ismeri. További forrásai: HR-Zu MR 52 (*prosa Adventus*), RO-AJ R I. 50. HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, MissZag 1511: *Quando autem sabbato non fit missa maior de beata Virgine tunc in missa eiusdem de mane et etiam quandoque diebus dominicis et festiuis pro libito dicentium poterit dici sequens Alleluia Imperatrix egregia*.

⁶⁹ A-Su M.III.23, HR-Za III.d.23, HR-Za III.d.182, HR-Zu MR 26, HR-Zu MR 52, HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170.

⁷⁰ HR-Za IV.c.59, HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, MissZag 1511: *Infra octavas Resurrectionis Domini et deinceps usque dominicam proximam ante festum Ascensionis Domini occurrente festo sollemni et supra in missis benedictae Virginis Mariae*.

⁷¹ A-Su M.III.23, HR-Za III.d.23, HR-Za IV.c.59, HR-Zu MR 13, HR-Zu MR 26, HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, MissZag 1511: *In octava Resurrectionis Domini et deinceps pro tempore paschali in missis beatae Mariae Virginis*.

⁷² HR-Za IV.c.59, HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, MissZag 1511: *In missis benedictae Virginis Mariae ab octavis Resurrectionis dominicae usque festum Pentecostes diebus festiuis et simplicibus sabbatinisque et infra octavam Ascensionis Domini*.

Szanktorále

A szanktorále szekvenciái már nem mutatnak ennyire karakteres különbségeket a liturgikus elrendezésben. Többnyire egy adott ünnephez következetesen hozzárendelt tételnek egy másik, a „főünnephez” valamilyen módon kapcsolódó naphoz való társításáról van szó. Így a zágrábi jellegzetességnek tekinthető *Ave Maria gratia plena* annuntiációs szekvencia⁷³ elvértve felbukkan Nagyboldogasszony⁷⁴ és Gyertyaszentelő Boldogasszony⁷⁵ napján, sőt a húsvéti időben is.⁷⁶ A *Laudes Crucis attollamus* tétel számos szerkönyvben egyszerűen *De Sancta Cruce* feliratot kap a két Szent Kereszt-ünnep (*Inventio*: május 3., *Exaltatio*: szeptember 14.) mindenfajta megkülönböztetése nélkül.⁷⁷ Három forrás mindkét napra asszignálja,⁷⁸ némelyik *Exaltatio*-ra,⁷⁹ a többség — a zágrábi kódexek szinte mindig — pedig *Inventio Crucis*-ra írják elő.⁸⁰ Az ország déli püspökségének eljárása azzal magyarázható, hogy szeptember 14-én egy másik, a Bakócz graduálén kívül csak itt megjelenő tétel, a *Quadriforme Crucis signum* szerepel. Erdélyi szász forrásokban Péter és Pál apostolok szekvenciája, a *Petre summe Christi pastor* Pál Emléknapján (június 30.) és Vasas Szent Péter ünnepén (augusztus 1.) is helyet kap.⁸¹ Kivételesnek tekinthető a visitációs *Ave Verbi Dei parens* Havas Boldogasszony napján (augusztus 5.) való megjelenése,⁸² valamivel gyakoribb viszont Kisboldogasszony *Stirpe Maria regia* szekvenciájának Szeptőlétlen Fogantatás ünnepén való feltűnése.⁸³ Utóbbi nem meglepő, hiszen december 8. anyaga legtöbb szerkönyvünkben szinte teljesen azonos szeptember 8-ával, csupán a *nativitas* szó változik *conceptio*-ra. A leggyakrabban *De beata Virgine* rubrikával jelzett *Ave praeclara maris stella* egy pozsonyi misekönyvben december 8.,⁸⁴ a nyomtatott pécsi misszáléban a nyári időszak,⁸⁵ a zágrábi nyomtatványban pedig ünnepnapok tétele.⁸⁶ Az még valamennyire érthető, hogy a külföldön a Szent Kereszt Felmagasztalásának

⁷³ HR-Za III.d.23, HR-Za III.d.182, HR-Za IV.c.59, HR-Zu MR 6, HR-Zu MR 13, HR-Zu MR 26, HR-Zu MR 62, HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 168, HR-Zu MR 170, H-Bu Cod. lat. 106, RO-AJ R I. 50.

⁷⁴ H-Bn 94, H-Bn 220, H-Bn 222, SK-BRm EL 18.

⁷⁵ HR-Zu MR 191.

⁷⁶ RO-AJ R I. 25.

⁷⁷ H-Bn 172b, H-Bn 215, H-Bn 222, H-Bu Cod. lat. 106, RO-AJ R I. 23, RO-AJ R I. 96, RO-Mbe s. sign., RO-Sb 595, RO-Sb 665, SK-Sk Mus 1, MissGyer.

⁷⁸ H-Bn 216, H-Efkő I. 20, HR-Zk 355.

⁷⁹ H-Bn 91, H-Bn 94, H-Bn 220, H-Bn Fol. lat. 3815, H-Efkő I. 3, RO-AJ R II. 134, SK-BRm EL 18, TR-Itks 68, US-NYpm M.A.G.7.

⁸⁰ A-GÖ 107, A-Su M.III.23, H-Bn 92, H-Bn 218, H-Bn 219, H-Bn 222, HR-Za III.d.23, HR-Za III.d.182, HR-Zu MR 26, HR-Zu MR 52, HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, PL-GNd 150, RO-BRbe I. F. 67, RO-Sb 759, MissHel.

⁸¹ RO-Sb 665: *Vincula Petri*. RO-Sb 759: *Commemoratio Pauli*.

⁸² US-NYpm M.A.G.7.

⁸³ H-Bn 92, H-Bn 216, H-Bn 218, RO-Sb 759.

⁸⁴ H-Bn 219.

⁸⁵ MissQuin 1487, MissQuin 1499: *Prosa de beata Virgine per aestatem*.

⁸⁶ MissZag 1511: *Item in diebus sollempnibus et alias pro libito poterit dici Alleluia Maria pia Genitrix*.

napiján szereplő *Serpens antiquus vicit in ligno* két graduálénkban a Jézus öt sebééről szóló votívmise része lesz,⁸⁷ rejtélyes viszont, hogy Kálmáncsehi Domonkos misekönyvében milyen megfontolásból válik Assisi Szent Ferenc szekvenciájává ugyanez a darab.⁸⁸ Talán Ferenc stigmatizációja szolgáltatta az okot a tételnek ilyen szokatlan asszignációjára.

Hogy a saját tételekkel felszerelt ünnepeken kívül mely napokon szólalt meg kommunis szekvencia, arra vonatkozóan rendkívül kevés szerkönyv — két kézirat és három nyomtatvány⁸⁹ — szolgál információval, s közülük csak kettő fedí nagyrészt egymást. Mindössze kilenc szentnél rubrikáz prosákat egy felvidéki misekönyv,⁹⁰ míg egy brassói graduále már több napnál jelzi a szekvencia meglétét.⁹¹ A nyomtatványok közül az egri ordinárius a legmértéktartóbb a prosák használatában.⁹² Egy Nürnbergben nyomtatott esztergomi misszálé és az *Ordinarius Strigoniensis* már jóval nagyobb számban utal kommunis tételekre, és az ünnepnapok kijelölésében igen közel állnak egymáshoz.⁹³

⁸⁷ SK–Sk Mus 1, TR–Itks 68: *De quinque vulneribus Iesu Christi*. AH 50:359.

⁸⁸ US–NYpm M.A.G.7: *De sancto Francisco*.

⁸⁹ H–Bn 92, RO–Sb 759, MissStrig 1498/1, OrdAgr, OrdStrig.

⁹⁰ H–Bn 92: Tamás apostol (12. 21): *Clare sanctorum senatus apostolorum*; Becket Tamás (12. 29), Vince (01. 22): *Spe mercedis et coronae*; Vince (01. 22): *Hic sanctus cuius hodie*; Ágnes (01. 21.): *Exsultent filiae Sion*; Adalbert (04. 23), György (04. 24): *Victimae paschali laudes*; Fülöp és Jakab apostol (05. 01.): *Qui sunt isti qui volant ut nubes per aera*; Tibor (08. 11), Móric és társai (09. 22): *O beata beatorum martyrum sollempnia*.

⁹¹ RO–Sb 759: Ambrus (04. 04), Tibor és Valerianus (04. 14), Vitalis, Fülöp és Jakab apostol, Zsigmond (05. 02), Flórián (05. 04), Gothárd (05. 05), Szaniszló (05. 08): *Victimae paschali laudes*; Tamás apostol, Barnabás (06. 11), Jakab (07. 25), Bertalan (08. 24): *Clare sanctorum senatus apostolorum*; Márk (04. 25), Máté (09. 21), Lukács (10. 18): *Plausu chorus laetabundo*; Fábán és Sebestyén (01. 20), Márk és Marcellianus (06. 18), Ákos és társai (06. 22), Ipoly és társai (08. 13), Dénes és társai (10. 09): *O beata beatorum martyrum sollempnia*; Félix (01. 14), Vince, Balázs (02. 03), Vitalis (04. 28), Orbán pápa (05. 25), Apollinaris (07. 23), Tibor, Kálmán (10. 13): *Spe mercedis et coronae*; Pádúai Antal (06. 13), Elek (07. 17), Egyed (09. 01), Jeromos (09. 30), Gál (10. 16): *Dilectus Deo et hominibus*; Becket Tamás, Szilveszter pápa (12. 31), Marcell pápa (01. 16), Domonkos (08. 05), Remig (10. 01), Bereck (11. 13), Kelemen pápa (11. 23): *Ad laudes Salvatoris*; Luca (12. 13), Piroska (01. 18), Ágota (02. 05), Apollónia (02. 09), Zsófia (05. 13), Cecília (11. 22): *Exsultent filiae Sion*.

⁹² OrdAgr: Becket Tamás, Szilveszter pápa, Mór apát (01. 15), Marcell pápa (01. 16), Piroska, Marius, Márta és Audifax (01. 19), Fábán és Sebestyén, Vince, Aranyuszájú János (01. 27): *Grates nunc omnes reddamus*; Ambrus, Adalbert, Fülöp és Jakab apostol, Mihály arkangyal Megjelenése (05. 08): *Victimae paschali laudes*; Balázs, Bálint (02. 14), Orbán pápa, Gellért (09. 24), Demeter (10. 26), Teodor (11. 09): *Spe mercedis et coronae*; Vitus és Modestus (06. 15), Ákos és társai, András és Benedek (07. 16), Félix és Adauctus (08. 30): *O beata beatorum martyrum sollempnia*; Severus (10. 22), Alamizsnás János (11. 12), Ányos (11. 17): *Quem invisibiliter*; Pádúai Antal, Elek, Jeromos, Gál, Otmár (11. 16): *Dilectus Deo et hominibus*; Borbála (12. 04), Petronella (05. 31): *Exsultent filiae Sion*.

⁹³ MissStrig 1498/1, OrdStrig (! = csak MissStrig 1498/1, * = csak OrdStrig): István első vértanú*, János evangélista*, Aprószentek*, Becket Tamás*: *Grates nunc omnes reddamus*; Félix, Mór apát*: *Anno hominis trigesimo (Festa Christi omnis divíziója)*; Ambrus, Tibor és Valerianus, Adalbert*, Márk, Vitalis*, Fülöp és Jakab apostol, Szaniszló, Gordianus és Epimachus (05. 10), Néreusz és Achilleusz (05. 12), Bonifác (05. 14)*: *Victimae paschali laudes*; Tamás apostol, Barnabás: *Caeli solem imitantes*; Máté!: *Plausu chorus laetabundo*; Lukács: *lucundare plebs fidelis cuius Pater est in caelis*; Marcell pápa, Orbán pápa, Albanus (06. 21), Apollinaris, Pantaleon (07. 28), István pápa (08. 02),

Egy ünnep — több tétel

Nem csak egy adott szekvencia jelenhet meg különböző liturgikus alkalommal, hanem egy adott ünnephez is tartozhat több eltérő tétel. Jellemző lehet, hogy az egyes magyar püspökségek ilyen esetben melyik prosát részesítik előnyben. András régi stílusú *Deus in tua virtute* tétéle az esztergomi, erdélyi és felvidéki forrásokban gyakori,⁹⁴ míg Zágrábban az átmeneti korból való *Sacrosancta hodiernae* tűnik fel többször.⁹⁵ Ez a szekvencia Esztergomban ugyanolyan gyakorisággal van jelen, mint a másik,⁹⁶ ám a nyomtatványok kizárólag az utóbbit tartalmazták.⁹⁷ Teljesen azonos preferenciát mutat az apostolok *Clare sanctorum senatus*⁹⁸–*Caeli solem imitantes*,⁹⁹ a hitvallók *Dilectus Deo et hominibus*¹⁰⁰–*Quem invisibiliter*,¹⁰¹ valamint Kisboldogasszony *Stirpe Maria regia*¹⁰²–*Nativitas*

Donát (08. 07), Tibor, Genesisus (08. 25), Gorgonius (09. 09), Lampert (09. 17), Gellért, Vencel (09. 28), Leodegarius (10. 02), Kálmán, Calixtus pápa (10. 14), Demeter, Tódor, Márton pápa (11. 10), Kelemen pápa*, Chrysogonus*: *Spe mercedis et coronae*; Marcell és Péter (06. 02)*, Primus és Felicianus (06. 09), Basilides, Cyrinus, Narbor és Nazarius (06. 12), Márk és Marcellianus (06. 18), Gervasius és Prothasius (06. 19), János és Pál (06. 26), Kilián és társai (07. 08), Hét testvér (07. 10), András és Benedek, Hét alvó (07. 27)*, Abdon és Sennen (07. 30), Sixtus, Felicissimus, Agapitus és társai (08. 06), Ipoly és társai, Félix és Aadauctus, Móric és társai, Ciprián és Jusztina (09. 26), Kozma és Damján (09. 27), Sergius, Bacchus, Márk és Marcell (10. 07), Dénes és társai: *O beata beatorum martyrum sollemnia*; Damasus pápa (12. 11), Julianus (01. 27), Paulinus (06. 22), Elek, Egyed, Evurtius (09. 07), Móric és társai, Jeromos, Cerbonius (10. 10), Gál, Maglorius (10. 24), Bereck, Otmár, Ányos: *Quem invisibiliter*; Piroska, Petronella, Praxedes (07. 21): *Virginis venerandae*; Borbála, Luca, Emerentiana (01. 23), Praxedes, Cecília*: *Exsultent filiae Sion*.

⁹⁴ A–GÜ 1/43, H–Bn 91, H–Bn 92, H–Bn 172a, H–Bn 172b, H–Bn 216, H–Bn 218, H–Bn 220, H–Bn 222, H–Efkő I. 3, H–Efkő I. 20, RO–AJ R I. 23, RO–AJ R I. 96, RO–AJ R II. 134, RO–Sb 595, RO–Sb 665, RO–Sb 759, SK–Sk Mus 1, MissGyer, MissHel.

⁹⁵ HR–Za III.d.182, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170.

⁹⁶ A–GÖ 107, H–Bn 94, H–Bn 215, H–Bn 219, H–Bn Fol. lat. 3815, SK–BRm EL 18, SK–Sk Mus 1, TR–Itks 68, US–NYpm M.A.G.7.

⁹⁷ MissPaul 1514, MissPer, MissStrig 1484, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissZag 1511, OrdStrig. Egyetlen kivétel a MissUlt 1480, mely a régi stílusú *Deus in tua virtute* tételt közli.

⁹⁸ A–GÜ 1/43, H–Bn 91, H–Bn 92, H–Bn 94, H–Bn 172a, H–Bn 172b, H–Bn 215, H–Bn 216, H–Bn 218, H–Bn 219, H–Bn 220, H–Bn 222, H–Bn 395, H–Bn 435, H–Efkő I. 3, H–Efkő I. 20, HR–Zk 355, RO–AJ R I. 23, RO–AJ R I. 96, RO–AJ R II. 134, RO–Mbe s. sign., RO–Sb 595, RO–Sb 665, RO–Sb 759, SK–BRm EL 18, SK–Sk Mus 1, MissGyer, MissHel, MissUlt 1480.

⁹⁹ A–Su M.III.23, H–Bn 94, H–Bn 219, H–Bn 220, H–Bn Fol. lat. 3522, H–Bn Fol. lat. 3815, H–Efkő I. 1b, HR–Za III.d.23, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 26, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, SK–BRk 67, SK–BRm EL 18, TR–Itks 60, TR–Itks 68, US–NYpm M.A.G.7, CantCsik, MissPaul 1514, MissPer, MissStrig 1484, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissZag 1511, OrdStrig.

¹⁰⁰ H–Bn 91, H–Bn 92, H–Bn 172a, H–Bn 215, H–Bn 218, H–Bn 219, H–Bn 222, H–Bn 395, H–Efkő I. 1b, H–Efkő I. 3, H–Efkő I. 20, HR–Zk 355, RO–AJ R I. 23, RO–AJ R I. 96, RO–Mbe s. sign., RO–Sb 595, RO–Sb 665, RO–Sb 759, SK–Sk Mus 1, TR–Itks 68, CantCsik, MissGyer, OrdAgr.

¹⁰¹ A–Su M.III.23, H–Bn 94, H–Bn 215, H–Bn 219, H–Efkő I. 1b, H–Efkő I. 3, HR–Za III.d.23, HR–Zk 355, HR–Zu MR 26, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, SK–BRk 67, SK–BRm EL 18, TR–Itks

*Mariae Virginis*¹⁰³ tételpárja, vagyis az új stílusú darabok bár Esztergomban is jelen vannak, legtöbbször a régivel közel azonos számban, mégis Zágrábban uralkodóak, és a nyomtatványok is ezeket veszik fel prosariumukba. Hasonló a helyzet a templomszentelés *Psallat Ecclesia*¹⁰⁴–*Quam dilecta tabernacula*¹⁰⁵ tételeivel, azzal a különbséggel, hogy itt a régi tétel jóval gyakrabban szerepel a nyomtatványokban, mint az új.

Az erdélyi és a felvidéki források kizárólag a *Dixit Dominus ex Basan convertam* régi stílusú szekvenciát írják elő Pálforduló ünnepére,¹⁰⁶ a zágrábi szerkönyvek viszont csak az új stílusú *Sonent plausus laetabundi* tételt ismerik.¹⁰⁷ Esztergomban a két tétel egyenrangú. Fordított a helyzet Margit prosáival kapcsolatban. Zágrábban teljesen ismeretlen az új stílusú *Margaritam pretiosam*, mely az esztergomi nyomtatványok állandó darabjává válik,¹⁰⁸ a rendkívül

60, TR–Itks 68, US–NYpm M.A.G.7, CantCsik, MissUlt 1480, MissPaul 1514, MissPer, MissStrig 1484, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissZag 1511, OrdAgr, OrdStrig.

¹⁰² A–GÖ 107, A–GÜ 1/43, H–Bn 91, H–Bn 92, H–Bn 94, H–Bn 172b, H–Bn 215, H–Bn 216, H–Bn 218, H–Bn 219, H–Bn 220, H–Bn 222, H–Bn 395, H–Bn 435, H–Efkő I. 3, H–Efkő I. 20, RO–AJ R I. 23, RO–AJ R I. 96, RO–AJ R II. 134, RO–BRbe I. F. 67, RO–Mbe s. sign., RO–Sb 595, RO–Sb 665, RO–Sb 759, SK–BRm EL 18, SK–Sk Mus 1, TR–Itks 68, CantCsik, MissGyer, MissHel, MissUlt 1480, MissPaul 1514, MissStrig 1498/1, OrdStrig.

¹⁰³ A–GÜ 1/43, A–Su M.III.23, H–Bn 172b, H–Bn Fol. lat. 3522, H–Bn Fol. lat. 3815, H–Efkő I. 1b, HR–Za III.d.23, HR–Za III.d.182, HR–Za IV.c.59, HR–Zk 355, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 26, HR–Zu MR 52, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, SK–BRk 67, SK–BRm EL 18, TR–Itks 68, US–NYpm M.A.G.7, CantCsik, MissPaul 1514, MissPer, MissStrig 1484, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/1, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissZag 1511.

¹⁰⁴ A–GÜ 1/43, H–Bn 91, H–Bn 92, H–Bn 172a, H–Bn 172b, H–Bn 215, H–Bn 216, H–Bn 218, H–Bn 219, H–Bn 220, H–Bn 222, H–Bn 395, H–Bn 435, H–Efkő I. 3, H–Efkő I. 20, HR–Zk 355, RO–AJ R I. 23, RO–AJ R II. 134, RO–Mbe s. sign., RO–Sb 595, RO–Sb 665, RO–Sb 759, SK–Sk Mus 1, CantCsik, MissGyer, MissHel, MissPer, MissStrig 1484, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, OrdStrig.

¹⁰⁵ A–GÖ 107, A–GÖ 234, H–Bn 92, H–Bn 94, H–Bn 317, H–Bn Fol. lat. 3815, H–Bu A 114, H–Efkő I. 1b, HR–Za III.d.23, HR–Za III.d.182, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 52, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, SK–BRm EL 18, TR–Itks 68, US–NYpm M.A.G.7, CantCsik, MissUlt 1480, MissPaul 1514, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissZag 1511.

¹⁰⁶ H–Bn 91, H–Bn 92, H–Bn 172a, H–Bn 215, H–Bn 216, H–Bn 218, H–Bn 219, H–Bn 220, H–Bn 222, H–Bn 395, H–Efkő I. 3, H–Efkő I. 20, RO–AJ R I. 23, RO–AJ R I. 96, RO–AJ R II. 134, RO–BRbe I. F. 67, RO–Mbe s. sign., RO–Sb 595, RO–Sb 665, RO–Sb 759, SK–Sk Mus 1, MissGyer, MissHel, MissStrig 1498/1, OrdAgr.

¹⁰⁷ A–GÖ 107, H–Bn 94, H–Bn 222, H–Efkő I. 1b, HR–Za III.d.182, HR–Zk 355, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 52, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, SK–BRm EL 18, TR–Itks 68, US–NYpm M.A.G.7, MissUlt 1480, MissPaul 1514, MissZag 1511, OrdAgr, OrdStrig.

¹⁰⁸ H–Bn 172b, H–Bn 215, H–Bn 216, H–Bn 218, H–Bn 219, H–Bn Fol. lat. 3815, H–Efkő I. 3, H–Efkő I. 20, RO–AJ R I. 23, RO–AJ R I. 96, RO–BRbe I. F. 67, RO–Mbe s. sign., RO–Sb 595, RO–Sb 665, RO–Sb 759, SK–Sk Mus 1, US–NYpm M.A.G.7, MissGyer, MissPer, MissStrig 1484, MissStrig 1490,

ritka régi stílusú *Laus tibi sit Christe Fili Dei unigenite*¹⁰⁹ viszont a kéziratok mellett a zágrábi nyomtatott misekönyvben is megjelenik. Mennybemenetel ünnepére két régi stílusú tételt tartalmaznak forrásaink (*Rex omnipotens die hodierna*,¹¹⁰ *Summi triumphum regis*¹¹¹). Mindkettő használatban volt Esztergomban, Erdélyben és a Felvidéken, Zágrábban viszont kizárólag az első. Ugyancsak két régi stílusú szekvencia szerepel a szüzek miséjében. Mindkét tétel közel egyenlő számban jelenik meg az esztergomi kéziratokban és nyomtatványokban. Az *Exsultent filiae Sion-t* Erdély és a Felvidék,¹¹² a *Virginis venerandae-t* Zágráb részíti előnyben.¹¹³

Mindenszentek ünnepén a régi stílusú *Omnes sancti Seraphim* messze a legnépszerűbb. Ugyanakkor két új stílusú darab is helyet kap szerkönyveinkben. Elszórtan bár, de minden hagyomány ismeri a *Gaudeat Ecclesia per quattuor climata* tételt¹¹⁴ ellentétben a gyakran kommúnis darabként szereplő *Supernae matris gaudia* prosával, mely kizárólag zágrábi kódexekben jelenik meg ezen

MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/1, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518.

¹⁰⁹ A-GÖ 107, H-Bn 92, H-Bn 94, HR-Za III.d.182, HR-Zu MR 6, HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, SK-BRm EL 18, TR-Itks 68, MissPaul 1514, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissZag 1511. AH 10:246.

¹¹⁰ A-GÖ 107, A-GÖ 234, A-GÜ 1/43, A-Su M.III.23, H-Bn 172a, H-Bn 216, H-Bn 435, H-Bn Fol. lat. 3522, H-Bn Fol. lat. 3815, H-Bu A 114, H-Efkő I. 1b, HR-Za III.d.23, HR-Za III.d.182, HR-Zk 355, HR-Zu MR 6, HR-Zu MR 13, HR-Zu MR 26, HR-Zu MR 46, HR-Zu MR 52, HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, RO-Sb 759, SK-BRk 67, SK-BRm EL 18, SK-Sk Mus 1, TR-Itks 60, US-NYpm M.A.G.7, CantCsik, MissUlt 1480, MissPaul 1514, MissPer, MissStrig 1484, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/1, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissZag 1511, OrdStrig.

¹¹¹ A-GÖ 107, H-Bn 91, H-Bn 92, H-Bn 94, H-Bn 172a, H-Bn 215, H-Bn 216, H-Bn 218, H-Bn 219, H-Bn 220, H-Bn 222, H-Bn 395, H-Bu Cod. lat. 106, H-Efkő I. 1b, H-Efkő I. 3, H-Efkő I. 20, RO-AJ R I. 23, RO-AJ R I. 96, RO-AJ R II. 134, RO-BRbe I. F. 67, RO-Mbe s. sign., RO-Sb 595, RO-Sb 665, RO-Sb 759, SK-BRm EL 18, TR-Itks 68, US-NYpm M.A.G.7, CantCsik, MissGyer, MissHel, MissPer, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/1, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, OrdStrig.

¹¹² H-Bn 91, H-Bn 92, H-Bn 172a, H-Bn 172b, H-Bn 215, H-Bn 216, H-Bn 218, H-Bn 219, H-Bn 220, H-Bn 222, H-Bn 395, H-Bn 435, H-Efkő I. 1b, H-Efkő I. 3, H-Efkő I. 20, HR-Zk 355, HR-Zu MR 170, RO-AJ R I. 23, RO-AJ R I. 96, RO-AJ R II. 134, RO-Mbe s. sign., RO-Sb 595, RO-Sb 665, RO-Sb 759, SK-Sk Mus 1, CantCsik, MissGyer, MissHel, MissPer, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, OrdAgr, OrdStrig.

¹¹³ A-GÜ 1/43, A-Su M.III.23, H-Bn 92, H-Bn 94, H-Bn 215, H-Efkő I. 1b, H-Efkő I. 20, HR-Za III.d.23, HR-Zu MR 6, HR-Zu MR 26, HR-Zu MR 133, HR-Zu MR 170, SK-BRk 67, SK-BRm EL 18, TR-Itks 60, TR-Itks 68, US-NYpm M.A.G.7, CantCsik, MissUlt 1480, MissPaul 1514, MissPer, MissStrig 1484, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissZag 1511, OrdStrig.

¹¹⁴ H-Bn Fol. lat. 3522, H-Bn Fol. lat. 3815, H-Efkő I. 1b, HR-Zu MR 6, HR-Zu MR 52, SK-Sk Mus 1, TR-Itks 68, CantCsik, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissZag 1511.

a napon.¹¹⁵ Erzsébet Európa-szerte elterjedt *Gaude Sion quod egressus* tétele Zágráb kivételével valamennyi püspökségben ismert.¹¹⁶ A déli egyházmegye szerkönyvei kizárólag a *Iucundetur plebs fidelis Elisabeth quod in caelis* prosát tartalmazzák.¹¹⁷ A harmadik Erzsébet-tétel (*Plebs devota iucundetur*) egy erdélyi kéziraton kívül egyetlen nyomtatványban bukkan fel.¹¹⁸ Katalin ünnepén egyértelműen a *Sanctissimae virginis votiva festa recolamus* szekvencia a meghatározó.¹¹⁹ A kivétel most is Zágráb, ahol —bár viszonylag ritkán írnak elő saját prosát erre a napra— a *Haec est dies salutaris* tételt találjuk, mely a nyomtatott misekönyvbe is bekerül.¹²⁰ Kizárólag esztergomi szerkönyvek közlik az igen ritka *Nato patris sine matre* tételt.¹²¹

Igen bőséges Miklós ünnepének hazai szekvenciakészlete, hiszen négy különböző darab található forrásainkban. Minden magyar tradícióban szerepel a *Congaudentes exsultemus*, mely Zágrábban kizárólagos szerephez jutott.¹²² Csak erdélyi és felvidéki kódexek őrizték meg a *Sancte Dei pontifex* tételt.¹²³ Esztergomban még két prosa jelenik meg a szent ünnepén: a *Laude Christo debita*,¹²⁴ valamint az eddig külföldről nem ismert *Plebs fidelis iucundetur*, melynek bár jelenleg csak egyetlen kéziratot forrásáról tudunk,¹²⁵ mégis ez válik

¹¹⁵ HR–Za III.d.182, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170.

¹¹⁶ A–GÖ 107, H–Bn 91, H–Bn 94, H–Bn 215, H–Bn 216, H–Bn 218, H–Bn 219, H–Bn 220, H–Bn 222, H–Bn 395, H–Bn 435, H–Efkő I. 3, H–Efkő I. 20, HR–Zk 355, RO–AJ R I. 23, RO–AJ R I. 96, RO–AJ R II. 134, RO–Mbe s. sign., RO–Sb 595, RO–Sb 665, RO–Sb 759, SK–BRm EL 18, SK–Sk Mus 1, TR–Itks 68, US–NYpm M.A.G.7, MissGyer, MissHel, MissStrig 1498/1, MissStrig 1503, MissPaul 1514, MissQuin 1487, MissQuin 1499, OrdStrig.

¹¹⁷ A–Su M.III.23, H–Efkő I. 1b, HR–Za III.d.23, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 26, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511. Megjegyzendő, hogy az egyetlen zágrábi kódex, mely a *Gaude Sion quod egressus* szekvenciát közli, Kálmáncsehi Domonkos misekönyve (HR–Zk 355), mely több ponton is a központi hagyományt követi a zágrábi tételválasztással szemben. Fordított a helyzet a Bakócz graduáléval (H–Efkő I. 1b), amely viszont Esztergom helyett több alkalommal is Zágrábbal tart.

¹¹⁸ H–Bn Fol. lat. 3815, MissUlt 1480.

¹¹⁹ A–GÖ 107, H–Bn 91, H–Bn 92, H–Bn 172b, H–Bn 216, H–Bn 218, H–Bn 219, H–Bn 220, H–Bn 222, H–Bn 395, H–Bn Fol. lat. 3815, H–Efkő I. 1b, H–Efkő I. 3, HR–Zk 355, RO–AJ R I. 23, RO–AJ R I. 96, RO–AJ R II. 134, RO–Sb 595, RO–Sb 665, RO–Sb 759, SK–BRk 67, SK–Sk Mus 1, TR–Itks 68, US–NYpm M.A.G.7, CantCsik, MissHel, MissPer, MissStrig 1484, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/1, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, MissPaul 1514, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissUlt 1480.

¹²⁰ HR–Za III.d.23, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, MissZag 1511.

¹²¹ H–Bn 94, H–Bn 215, H–Bn 435, SK–BRm EL 18.

¹²² A–GÖ 107, A–GÜ 1/43, H–Bn 92, H–Bn 94, H–Bn 172a, H–Bn 215, H–Bn 219, H–Bn 435, H–Bn Fol. lat. 3815, H–Efkő I. 3, HR–Za III.d.182, HR–Zu MR 6, HR–Zu MR 133, HR–Zu MR 170, RO–AJ R I. 96, RO–Mbe s. sign., RO–Sb 595, RO–Sb 665, RO–Sb 759, SK–BRm EL 18, SK–Sk Mus 1, TR–Itks 68, US–NYpm M.A.G.7, MissGyer, MissHel, MissUlt 1480, MissPaul 1514, MissQuin 1487, MissQuin 1499, MissZag 1511.

¹²³ H–Efkő I. 3, RO–Mbe s. sign., RO–Sb 665, SK–BRk 67, MissGyer, MissHel.

¹²⁴ H–Bn 91, H–Bn 216, H–Bn 218, H–Bn 220, H–Bn 222, H–Efkő I. 20, RO–AJ R II. 134.

¹²⁵ H–Bn 359.

a nyomtatványok állandó tételévé.¹²⁶ Még gazdagabb a készlet Sárlos Boldogasszony ünnepére, ahol öt eltérő szekvencia szerepel.¹²⁷ Leggyakoribb mind a kéziratokban, mind az esztergomi nyomtatványokban a Zágrábban ismeretlen *Ave Verbi Dei parens*.¹²⁸ Ritkábban, de valamennyi tradícióban felbukkan a *Decet huius cunctis horis*,¹²⁹ valamint a zágrábi források kedvelt tétele, a *Veni praeclsa domina*.¹³⁰ Két prosa (*Illibata mente sana*,¹³¹ *O felicem Genitricem*¹³²) egy pozsonyi misszálán kívül kizárólag erdélyi szerkönyvekben szerepel. [Táblázat]

Mindezek alapján elég világosan körvonalazható az egyes püspökségekre jellemző tételválasztás. Ha egy adott ünnepen egy új és egy régi stílusú szekvencia szerepel forrásainkban, az esztergomi kéziratokban szinte kivétel nélkül közel azonos számban jelenik meg mindkettő, ám a nyomtatványokba már csak az új tétel kerül be. Ezzel szemben a peremvidéki szerkönyvek (Erdély, Felvidék) konzervatívabb hajlamot mutatnak azzal, hogy egyértelműen a régi darabokat részesítik előnyben. Zágráb az esetek legnagyobb részében mind a kéziratokban, mind a nyomtatott misekönyvben az új stílusú darabokat közli. A nyomtatványok közül csak az ultramontán misekönyv az, melyben a többi kiadványhoz viszonyítva jóval nagyobb arányban találunk régi stílusú szekvenciákat.

¹²⁶ MissPer, MissStrig 1484, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, OrdStrig.

¹²⁷ Egy hatodik tétel, a *Lauda sponsa Genitricem* Magyarországon csak domonkos forrásokban szerepel: RO-AJ R I. 25, RO-AJ R I. 50.

¹²⁸ H-Bn 91, H-Bn 92, H-Bn 216, H-Bn 218, H-Bn 219, H-Bn 220, H-Bn 222, H-Efkő I. 3, RO-Mbe s. sign., RO-Sb 665, RO-Sb 759, US-NYpm M.A.G.7, CantCsik, MissGyer, MissHel, MissPer, MissStrig 1484, MissStrig 1490, MissStrig 1493, MissStrig 1498/1, MissStrig 1498/2, MissStrig 1500, MissStrig 1503, MissStrig 1508, MissStrig 1511/1, MissStrig 1511/2, MissStrig 1512, MissStrig 1513, MissStrig 1514, MissStrig 1518, OrdStrig.

¹²⁹ H-Bn Fol. lat. 3815, H-Efkő I. 1b, HR-Zk 355, HR-Zu MR 6, HR-Zu MR 52, RO-Sb 665, SK-BRK 67, TR-Itks 68, US-NYpm M.A.G.7, CantCsik, MissStrig 1498/1, MissQuin 1487, MissQuin 1499, OrdStrig.

¹³⁰ A-GÖ 107, A-Su M.III.23, H-Bn 92, H-Bn 172b, H-Bn 395, H-Efkő I. 20, HR-Za III.d.23, HR-Zu MR 13, HR-Zu MR 26, HR-Zu MR 46, HR-Zu MR 168, HR-Zu MR 170, RO-AJ R I. 24, SK-Sk Mus 1, MissUlt 1480, MissPaul 1514, MissZag 1511.

¹³¹ H-Bn 222, RO-Sb 665, RO-Sb 759.

¹³² RO-Sb 665, CantCsik.

Táblázat: Egy ünnep — több tétel

	<i>incipit</i>	<i>kor</i> ¹³³	<i>Esztergom</i> ¹³⁴	<i>Zágráb</i>	<i>Erdély</i>	<i>Felvidék</i>	<i>MissUlt 1480</i>
András	Deus in tua virtute	R	7/0	1/0	5	7	1
	Sacrosancta hodiernae	Á	7/18	4/1	1	1	—
apostolok	Clare sanctorum senatus	R	12/0	2/0	6	8	1
	Caeli solem imitantes	Ú	9/18	6/1	2	1	—
hitvalló	Dilectus Deo et homi- nibus	R	8/1	1/0	6	7	—
	Quem invisibiliter	Ú	8/18	6/1	1	2	1
Mária születése	Stirpe Maria regia	R	14/3	1/0	8	7	1
	Nativitas Mariae Virginis	Ú	5/18	11/1	2	2	—
Templomszentelés	Psallat Ecclesia	R	10/15	2/0	7	7	—
	Quam dilecta tabernacula	Ú	9/5	6/1	2	1	1
Pálforduló	Dixit Dominus ex Basan	R	9/2	—	7	7	—
	Sonent plausus laetabundi	Ú	7/3	6/1	—	—	1
Margit	Laus tibi sit Christe	R	4/3	4/1	—	1	—
	Margaritam pretiosam	Ú	6/15	—	7	5	—
Mennybemenetel	Rex omnipotens die	R	10/19	12/1	3	3	1
	Summi triumphum regis	R	16/15	—	8	6	—
Szüzek	Exsultent filiae Sion	R	11/15	2/0	7	8	—
	Virginis venerandae	R	8/18	7/1	1	2	1
Mindenszentek	Omnes sancti Seraphim	R	16/18	8/1	8	8	1
	Gaudeat Ecclesia	Ú	3/2	2/1	2	1	—
	Supernae matris gaudia	Ú	—	3/0	—	—	—
Erzsébet	Gaude Sion quod egressus	Ú	15/6	1/0	6	5	—
	Iucundetur plebs fidelis	Ú	1/0	6/1	—	—	—
	Plebs devota iucundetur	Ú	—	—	1	—	1
Katalin	Sanctissimae virginis votiva festa recolamus	Ú	11/18	1/0	6	8	1
	Nato patris sine matre	Ú	4/0	—	—	—	—
	Haec est dies salutaris	Ú	—	4/1	—	—	—
Miklós	Congaudentes exsultemus	Á	8/3	5/1	7	5	1
	Laude Christo debita	Ú	7/0	—	—	—	—
	Plebs fidelis iucundetur	Ú	1/15	—	—	—	—
Mária látogatása	Sancte Dei pontifex	Ú	—	—	4	2	—
	Ave Verbi Dei parens	Ú	7/16	—	6	2	—
	Decet huius cunctis horis	Ú	3/4	3/0	3	1	—
	Veni praeaela domina	Ú	2/1	7/1	1	4	1
	Illibata mente sana	Ú	1/0	—	2	—	—
	O felicem Genitricem	Ú	—	—	2	—	—

Folytatjuk

¹³³ R = régi stílus, Á = átmeneti stílus, Ú = új stílus.¹³⁴ A / jel után a nyomtatványok előfordulásainak számát adjuk.